

ЛІНГВОСЕМАНТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СУЧАСНОГО АНГЛОМОВНОГО СПОРТИВНОГО ДИСКУРСУ

Павленко І. О., Скачедуб Н. М.

ВСТУП

Спорт є однією з культурних візитівок Англії з огляду на досягнення англійських спортсменів і спортивних клубів у змаганнях міжнародного рівня. Інтерес науковців викликає дослідження опису та інтерпретації спортивних подій, що відбувається через усний та письмовий канал комунікації та водночас реалізується у мас-медіа та у художньому і науковому дискурсах.

Ґрунтовним вивченням теорії дискурсу займалися філософи та лінгвісти Т. ван Дейк, Ж. Дерріда, Ю. Крістева, М. Фуко та ін. Англійську спортивну періодику досліджували (Р. Бойл, Д. Роув). Про активізацію наукового інтересу до ІСД свідчать праці початку ХХІ ст.: зокрема, спортивна термінологія є предметом дослідження у роботах М. Альвара Есгерри, А. Номдедо Руля, Х. Пуяля, неологізми у мові спорту – В. Гарсія Єрби та С. Герреро Саласара. Провідним напрямком мовознавчих учень є визначення ролі іноземного компонента у лексиці спорту: це праці Х. Гарсії Кандо, А. Гомеса Фонта, Е. Лоса Олаве, Ф. Родрігеса Гонсалеса. Різні аспекти аналізу спортивного дискурсу представлені у працях О. Колупаєвої, М. Легкої та ін.; О. Бабенко (спортивний дискурс як предмет лінгвістичного дослідження), Л. Козуб (лінгвокультурологічний аспект дослідження спортивних повідомлень у друкованих засобах масової інформації), А. Кікало (французький спортивний текст), І. Шевченка (дискурс як когнітивно-комунікативний феномен).

Однак, слід зазначити про те, що проблема визначення лексико-семантичних особливостей сучасного англомовного спортивного дискурсу не була предметом окремого наукового дослідження

Актуальність дослідження зумовлена потребою з'ясування лексико-семантичних особливостей сучасного англомовного спортивного дискурсу на матеріалі англійської мови, що є перспективним для сучасної дискурсології.

Метою дослідження є виявлення лексико-семантичних особливостей сучасного англомовного спортивного дискурсу.

Об'єкт дослідження – сучасний англомовний спортивний дискурс.

Предмет дослідження – лексико-семантичні особливості організації сучасного англомовного спортивного дискурсу.

Основними методами дослідження є інтерпретаційно-текстовий аналіз, який послуговував для виділення фрагментів англомовного спортивного дискурсу; метод дискурс-аналізу, що застосовувався для виявлення характерних особливостей сучасного англомовного спортивного дискурсу; методи лексико-семантичного та стилістичного аналізу, що дозволили визначити особливості мовних одиниць у сучасному англомовному спортивному дискурсі.

1. Лексико-семантичні особливості сучасного англомовного спортивного дискурсу

На лексичній підсистемі варто докладніше розглянути лексичне значення слова і його компоненти. Лексичне значення слова часто представляється як сукупність понятійного ядра і прагматичних конотацій.

Понятійний зміст слова виражається у його денотативному значенні і відноситься до сфери мислення і розуміння, визначає об'єкти, про які йде мова.

Денотативне значення є те, на що вказує слово, а конотативне значення з'являється у слова за допомогою того де, коли, як, ким, із якою метою і в якому контексті ця лексична одиниця використовується або може бути використана. Іншими словами, це емоційне, оцінювальне або стилістичне забарвлення мовної одиниці, тобто, це може бути будь-який компонент, що доповнює предметно-понятійний (або денотативний), а також граматичний зміст мовної одиниці і надає їй експресивної функції¹.

Необхідно підкреслити, що у структурі конотативного значення виділяються стилістичний та емоційно-оцінювальний компоненти.

Так, стилістичний компонент конотативного значення має інформацію про місце одиниці у мовній системі, повідомляє про тип мовної сфери (офіційно-ділова, ораторська, поетична, наукова, побутова мова), для якої властива дана мовна одиниця.

Стилістично нейтральні (стилістично немарковані) слова можуть бути використані як у книжковій, так і у розмовній мові, як у письмовій, так і в усній формі, наприклад, *to play, a game, a team, a goal*; стилістично маркована лексика обмежена у своєму вживанні, найчастіше вона

---

¹ Дегтярєва І. О. Спортивні афоризми і кліше у підвищенні мовної майстерності студентів інституту фізичної культури на заняттях з іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія»*. Острог : вид. Нац. університету «Острозька академія», 2011. Вип. 19. С. 505–510.

може використовуватися окремими групами людей, об'єднаних певними властивостями, наприклад, *simulator, shammer, sleepy*².

У якості емотивних оцінок коментатори найчастіше вживають:

Іменники: *performance, event, circus, rush, hustle, trickster, actor, cheat, failure, fiasco, delight, rapture, admiration, brilliance, splendour, hoot*;

Прикметники: *fantastic, splendid, brilliant, unreal, imaginary, incredible, impossible, improbable, fabulous, elated, triumphant, victorious, sacramental, phenomenal, awesome, remarkable, unbelievable, steep, unthinkable, monstrous, amazing, bizarre, astonishing, overwhelming, impressive, magnificent, stunning, startling, surprising, sensational, wonderful, miraculous, marvelous, breath-taking, striking, curious, immense, unspeakable, prideful, calculating, prudent, tactical, shrewd, faded, dull, asleep, bloodless, spiritless, inactive, distinguished, outstanding, leading, prominent, protruding, conspicuous, great, noble, glorious, significant, exceptional, sparkling*;

Дієслова руху або дії: *to burst, to pierce, to flood out, to battle through, to blow in, to impose, to besiege, to overwhelm, to flunk, to cross, to vail, to get steamed up, to get worked up, to misbehave, to excite, to thrill, to bustle, to stir up, to butt*;

Прислівники: *dangerously, adventurously, risky, unhealthy, gorgeously, brilliantly, splendidly, grandiosely, massively, starkly, boldly, groovy, righteous, discredibly, dishonourably, disreputably, lowly, decently, humbly, modestly, seamlessly, smoothly*;

Вибуки: *ah, oh, ouch, oops, high, huh, hey, ugh, och, ooh, whoo, whoops, er, yep, yeah, pooh, boo, phew, ew, geez, ough, pah, yuck, eww, whew, eh, heigh no, up-a-daisy, bravo, hurray, hurrah, rah, viva, yippee, yea, cheer, oorah, yay, huzza, whee, ray, alas, ai, woe, wae*;

Використання розмовних одиниць у якості позитивних або негативних емотивних оцінок має на меті підвищення їх доступності та скорочення дистанції між коментатором і слухачем³.

Важливою особливістю спортивного дискурсу є вживання жаргонної лексики. *Жаргон* (від фр. *Jargon*) – мова щодо відкритої соціальної або професійної групи, яка відрізняється від літературної мови особливим складом слів і виразів. Цю умовну мову можна зрозуміти тільки у певному середовищі, сповненому штучних, іноді умовних слів

---

² Романюк Н. Мовні кліше в сучасному інформаційному дискурсі. *Молода наука – 2015*: матеріали VIII університетської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Молода наука–2015» Запоріжжя, 2015. С. 65–69.

³ Сковронська І. Ужиток фразеологічних одиниць, штампів та кліше у двомовному публіцистичному тексті. *Теле- та радіожурналістика*: зб. наук. пр. / гол. ред. В. В. Лизанчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів: Львівський національний університет ім. Франка, 2010. Вип. 9 (Ч. 2). С. 324–329.

і виразів. Прикладами спортивного жаргону є такі слова та словосполучення, як *bean* – голова, *cap of corn* – «свічка» (у бейсболі), *dinger* – «порожня людина» та ін

У кожному виді спорту існує свій сленг. Деякі словосполучення з мови спортсменів іншим людям здаються малозрозумілими, а іноді – і зовсім безглуздими.

Терміносполучення, засновані на переносному значенні, або метафоризації, часто зустрічаються у спортивній галузі. Так, відзначимо терміносполучення, компонентами яких є дієслово у переносному значенні і залежна від нього словоформа:

To take the lead, to break forward, to steak one's neck out, to shoot ahead, to cap the climax, to beat a record, to break a record, to surpass a record high, to equalize, to even up scores, to tie the score, to settle the score, to level the match, to put the team, to fall into position, to establish the leadership, to assert the top position, to strike the net, to shoot a goal, to make a goal, to kick / drop / score a goal, to do the needful, to put away, to bag a goal, to hit the back of the net.

Спеціальна лексика є одним із найважливіших маркерів спортивного дискурсу у всіх його жанрах. Так, у творчості вболівальників вона пов'язує поетичні та прозові твори з певним видом спорту. Опанування термінологією стає свідомою належністю до соціальної групи спортсменів, перепусткою до субкультури, що особливо важливо для спортсменів-аматорів⁴.

Спорт-комунікація сприяє розвитку спорту, у тому числі і формуванню поняттєвого апарату спортивного дискурсу. «Пожавлення» дискурсу супроводжується активізацією семантичних процесів: спортсмени «розхитують» терміносистему індивідуальними та регіональними тлумаченнями нормативних одиниць. Але, з іншого боку, вони ж здійснюють спробу первинної кодифікації термінів через обговорення і вибір найменш суперечливої номінації, а також складання навчальних словників⁵.

Свобода використання спеціальної лексики є жанротворчим чинником у спортивному телерепортажі. Кількість термінів і субтермінів у мовленні журналіста й експерта відрізняється майже у 6 разів.

Загальною рисою спеціальної спортивної лексики є те, що вона вербалізує поняттєву систему спорту у спеціальній комунікації,

---

⁴ Gerhardt C. A multi-modal analysis of live TV football commentary. *The Linguistics of Football*. Tübingen : Gunter Narr, 2008. P. 283–294.

⁵ Малярчук О. В. Прагматичні особливості англійських вигуків як засобів вербалізації емоцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. В. Ступак. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2014. Вип. 9. С. 96–100.

виконуючи, у першу чергу, номінативну функцію. У той час, як значна частина лексики і фразеології у спортивній пресі є засобом впливу (образного, емоційного) на «наївного» реципієнта.

Специфіка спортивної термінології полягає у тому, що первинність фізичної дії та традиція безпосереднього наочного навчання не вимагає від терміна обов'язкової дефініції і класичної словникової фіксації, що, відповідно, є причиною семантичних перетворень у термінології фігурного катання.

«Джерела формування спеціальних номінативних одиниць у спорті» ми проаналізували на прикладі способів утворення спеціальних номінативних одиниць фігурного катання.

Серед особливостей термінологічної номінації у фігурному катанні привертає увагу активізація семантичних процесів у слензі непрофесійних спортсменів, продуктивність синекдохи та велика кількість спеціальних номінативних одиниць, утворених за метафоричною моделлю «зовнішня подібність» (66 одиниць, що складає 44 % усіх семантичних дериватів і 13 % усіх термінів). До того ж, метафора об'єднує у собі семантичну і словотвірну деривацію, а саме додавання зменшувальних суфіксів: *козлик, тюльпанчик, змійка, м'ячики*.

Найпродуктивнішим способом словотворення у фігурному катанні є суфіксація (основа дієслова + -к(а) або нульовий суфікс): *підкрутка, підкатка, підсічка; недокрут, прокат*.

Переважає більшість термінологічних словосполучень у спорті створена за моделлю «атрибут + іменник», що відображає відношення уточнення, класифікації та відношення «частина – ціле»⁶.

У фігурному катанні аббревіація використовується у нормативній термінології для позначення напрямку і способу руху (ПВН, ЛНВ), і цей процес можна вважати завершеним, у той час коли сленгові одиниці більш активні щодо експансії у загальнолітературну мову, а також в аспекті внутрішнього розвитку (*ЧА – Чемпіонат Англії*).

Запозичення у фігурному катанні є досить активним джерелом поповнення термінології, а останнім часом спостерігається нова хвиля іншомовних термінів під впливом інтернет-комунікації.

Лексико-семантичні варіанти багатозначної спеціальної номінативної одиниці розрізняються за сферою (термін – сленгізм) і часом використання (застаріле – актуальне – нове).

---

⁶ Легка М., Матвіяс О. Комунікативна функція кліше в англійській спортивній термінології. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. Харків : ХХІІІ, 2003. № 18. С. 45–48.

У випадку запозичення декількох найменувань для одного поняття одна назва стає нормативною, а інша виходить із уживання або використовується у мовленні непрофесіоналів.

Антонімія представлена переважно різнокореневими лексемами, що реалізують різноспрямовану дію (векторні антоніми). Найменування осіб протипоставлені за статусними характеристиками.

Спортивний блог характеризується наявністю спортивних термінів – специфічних лексичних одиниць, які згодом сформували термінологічний апарат і стали частиною терміносистеми спорту. Термін – це слово або словосполучення, що вживається для вираження спеціальних понять і для називання типових об'єктів даної наукової області. Спортивні терміни діляться на універсальні й унікальні. Універсальні терміни прийняті у багатьох видах спорту, у той час як унікальні терміни, як правило, зустрічаються в одному виді спорту. Аналіз терміносистем спортивних блогів дозволив виявити наявність як універсальних термінів (*afoul, adraw, apass, apenalty, ahalf, agoal*), так й унікальних (*astriker, atouchline, aredcard, aspot-kick*), причому унікальних термінів більше, ніж універсальних⁷.

За формальною структурою можна виділити терміни-слова і терміни-словосполучення. Прикладами термінів-слів які використовуються у текстах, є кореневі – *try, draw, goal, dribble foul, penalty*, похідні – *equalizer, defender, striker, conversion*, складні – *backline, touchline*. Приклади термінів-словосполучень: *half-back, first half, spot-kick, penalty spot, centre spot, number one seeds, counter-attack, red card*.

У межах однієї терміносистеми термін може бути як однозначним, так і багатозначним. Більшість термінів, які зустрічаються, є однозначними, тобто застосовуються у певній галузі знань (у даному випадку – у межах певного виду спорту). Досить рідко зустрічаються терміни, які характеризуються багатозначністю у межах терміносистеми спорту. В якості прикладу такого терміна розглянемо іменник *draw*. Його перше значення – «нічия, гра внічию» – *today's draw with Bavaria*, а друге – «турнірна таблиця» (якщо команда-суперник була визначена за допомогою жереба) – *Finally Barsa comes throught the other side of the draw*.

Ще одна особливість повідомлень спортивних блогів – національно забарвлена лексика. Прикладом такої лексики можуть бути специфічні міри довжини, наприклад, «ярд» – міра довжини, дорівнює 91,4 см, часто використовується в англійських країнах (Великобританія, США). Але у українській традиції вона найчастіше перетворюється у метричну систему. У зв'язку з цим, у Англії футболісти пробивають «одинадцятиметровий» (він же «пенальті») з відстані 12 ярдів. Так, наприклад,

---

⁷ The Sun Football Blog. <https://www.thesun.co.uk/sport/football>.

англомовний вираз *be the yardstick*, часто перекладається українською як «вимірювати на один аршин», відображає особливості вимірювання відстаней в україномовній та англомовній традиціях⁸.

Іншим прикладом присутності національно-забарвленої лексики слугують численні топоніми, розшифрування яких вимагає додаткових знань із тієї чи іншої спортивної тематики. Наприклад, завдяки цим знанням читач зможе зрозуміти, що *Stamford Bridge* – це не міст, а домашній стадіон футбольної команди *Chelsea*, а *Goodison Park* – не парк, а домашній стадіон команди *“Everton”*. При наявності подібних знань стане зрозуміло, що *Liverpool*, *Tottenham*, *Manchester City* у контексті повідомлення спортивного блогу виступають не як назви міст Англії, а як назви футбольних команд, що представляють ці міста.

2. Фразеологічні особливості сучасного ангомовного спортивного дискурсу

Для сучасного рівня розвитку спортивного дискурсу характерна тенденція до більш глибокого проникнення у сутність спортивних подій, детального висвітлення їхньої лінгвальної і соціальної природи, а також активного вивчення питань функціонування та відмінних ознак сталих виразів (фразеологізмів, штампів, стереотипних висловлювань), серед яких виділяють і мовні кліше клішованих одиниць, які є одиницями відображення певного обсягу інформації у відносно невеликих формах коротких структур і виконують важливі номінативні, експресивні й когнітивні функції.

Результ вивчення сталих комплексів, що використовуються у спортивному дискурсі низкою вчених дозволяє об'єднати відповідні мовні одиниці у категорію мовних кліше^{9, 10} (табл. 1).

Низка вітчизняних і зарубіжних мовознавців тлумачать кліше як фразеологічну одиницю. Мовні компленси подібно до інших відтворюваних лінгвістичних одиниць, треба розглядати у межах фразеологічної системи мови у зв'язку з природою походження цього лінгвістичного явища.

Спортивний дискурс багатий на фразеологізми, що описують явища, які пов'язані зі сферою спорту. Фразеологізми суттєво відрізняються від вільних сполучень слів. Їм характерна стійкість, неподільність, багато з них відрізняються високим рівнем образності.

---

⁸ Lionel Messi Is Impossible By Benjamin Morris. <http://fivethirtyeight.com>.

⁹ Козуб Л. С. Лінгвокультурологічний аспект дослідження спортивних повідомлень у друкованих засобах масової інформації. «Гуманітарний вісник» Черкаського державного технологічного університету. Серія: Іноземна філологія. 2008. С. 67–70.

¹⁰ A Divine Sport – Figure Skaters Online. Home of Skating Champions. <http://figureskatersonline.com>.

**Приклади лексико-семантичних елементів для використання
у сучасному англомовному спортивному дискурсі**

Емотивні оцінки	<p>Іменники: <i>performance, event, circus, rush, hustle, trickster, actor, cheat, failure, fiasco, delight, rapture, admiration, brilliance, splendour, hoot;</i></p> <p>Прикметники: <i>fantastic, splendid, brilliant, unreal, imaginary, incredible, impossible, improbable, fabulous, elated, triumphant, victorious, sacramental, phenomenal, awesome, remarkable, unbelievable, steep, unthinkable, monstrous, amazing, bizarre, astonishing, overwhelming, impressive, magnificent, stunning, startling, surprising, sensational, wonderful, miraculous, marvelous, breath-taking, striking, curious, immense, unspeakable, prideful, calculating, prudent, tactical, shrewd, faded, dull, asleep, bloodless, spiritless, inactive, distinguished, outstanding, leading, prominent, protruding, conspicuous, great, noble, glorious, significant, exceptional, sparkling;</i></p> <p>Дієслова руху або дії: <i>to burst, to pierce, to flood out, to battle through, to blow in, to impose, to besiege, to overwhelm, to flunk, to cross, to vail, to get steamed up, to get worked up, to misbehave, to excite, to thrill, to bustle, to stir up, to butt;</i></p> <p>Прислівники: <i>dangerously, adventurously, risky, unhealthy, gorgeously, brilliantly, splendidly, grandiosely, massively, starkly, boldly, groovy, righteous, discredibly, dishonourably, disreputably, lowly, decently, humbly, modestly, seamlessly, smoothly;</i></p> <p>Вигуки: <i>ah, oh, ouch, oops, high, huh, hey, ugh, och, ooh, whoo, whoops, er, yep, yeah, pooh, boo, phew, ew, geez, ough, pah, yuck, eww, whew, eh, heigh no, up-a-daisy, bravo, hurray, hurrah, rah, viva, yippee, yea, cheer, oorah, yay, huzza, whee, ray, alas, ai, woe, wae.</i></p>
Жаргонна лексика	Як <i>bean</i> – голова, <i>can of corn</i> – «свічка» (в бейсболі), <i>dinger</i> – «порожня людина».
Терміносполучення, компонентами яких є дієслово у переносному значенні і залежна від нього словоформа:	<i>To take the lead, to break forward, to steak one's neck out, to shoot ahead, to cap the climax, to beat a record, to break a record, to surpass a record high, to equalize, to even up scores, to tie the score, to settle the score, to level the match, to put the team, to fall into position, to establish the leadership, to assert the top position, to strike the net, to shoot a goal, to make a goal, to kick / drop / score a goal, to do the needful, to put away, to bag a goal, to hit the back of the net.</i>
Універсальні терміни	<i>Afoul, adraw, apass, apenalty, ahalf, agoal).</i>

Закінчення таблиці 1

Унікальні терміни	<i>Astriker, atouchline, aredcard, aspot-kick/</i>
Терміни-слова	Є кореневі – <i>try, draw, goal, dribble foul, penalty</i> , похідні – <i>equalizer, defender, striker, conversion</i> , складні – <i>backline, touchline</i> .
Терміни-словосполучення	<i>Half-back, first half, spot-kick, penalty spot, centre spot, number one seeds, counter-attack, red card.</i>
Терміни які характеризуються багатозначністю в межах терміносистеми спорту	Іменник <i>draw</i> . Його перше значення – «нічия, гра внічию» – <i>today's draw with Bavaria</i> , а друге – «турнірна таблиця» (якщо команда-суперник була визначена за допомогою жереба) – <i>Finally Barsa comes through the other side of the draw.</i>
Національно забарвлена лексика	Англомовний вираз <i>be the yardstick</i> , відображає особливості вимірювання відстаней в англомовній традиціях; <i>Stamford Bridge</i> – це не міст, а домашній стадіон футбольної команди <i>Chelsea</i> , <i>a Goodison Park</i> – не парк, а домашній стадіон команди “ <i>Everton</i> ”; <i>Liverpool, Tottenham, Manchester City</i> у контексті повідомлення спортивного блогу виступають не як назви міст Англії, а як назви футбольних команд, що представляють ці міста.

Ті фразеологічні одиниці, значення яких абсолютно не відповідає значенню їх окремих компонентів, та походження яких найважче визначити, також називають ідіомами. Ідіомам, на відміну від фразеологізмів, притаманна виражена метафоричність та яскрава стилістична забарвленість значення. Також відносять надслівність до основних властивостей фразеологізмів. Вважатимемо, що до фразеологізмів належать вирази різної величини, від бінарних (тобто двокомпонентних) словосполучень до приказок (влучних образних висловів, які мають форму речення). Спільними рисами цих одиниць можна вважати належність до сфери спорту, семантичну цілісність, неподільність та відтворюваність, однак їх відрізняє те, що приказки, на відміну від словосполучень, виражають завершену думку. Як правило, межі фразеологічної одиниці абсолютно очевидно визначаються матеріальним складом компонентів, що її утворюють¹¹.

¹¹ Аксьонова І. Н. Комунікативно-прагматичні особливості спортивного репортажу : автореф. дис. ... канд. філол наук. Дніпропетровськ, 2007 19 с.

Фразеологізм – це семантично пов’язане сполучення слів, що виникає у мові, як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції. Прикладами таких неподільних словосполучень можуть бути вирази *be on the ball* – бути в курсі справ, *behind the eight ball* – у незручному становищі.

Фрази типу *come out on top* – здобути перемогу належать до категорії фразеологічних сполучень, оскільки всі вони були утворені шляхом реалізації зв’язних значень слів. Хоча наведені приклади не можна вважати безумовними семантичними єдностями, їм характерна повторюваність та відтворюваність у сталій формі, що дає повне право відносити їх до фразеологізмів.

У спортивних фразеологізмах-сполученнях значною мірою зберігається початкове значення слів-компонентів, що допомагає у з’ясуванні загального значення цілої фрази. До фразеологічних єдностей відносимо такі фрази, як *run like a hare* – мчати, *take over the reins* – взяти під свій контроль та ін. Цей тип сполучень слів включає семантично неподільні спортивні фразеологічні одиниці, загальне значення яких умотивоване значенням одного, двох або більше компонентів¹².

Третій класифікаційний тип – це фразеологічні зрощення, до яких відносяться абсолютно неподільні та невмотивовані фразеологізми, значення яких не можна визначити за допомогою жодного з компонентів фрази. Зважаючи на високий ступінь злиття складових елементів фразеологізмів цього типу, їх також відносять до ідіом.

У межах спортивної фразеології їхня наявність пояснюється кількома закономірностями:

1) значення фразеологізму змінилось із плином часу і втратило зв’язок із початковим історичним значенням (прослідковується зміна денотату та подальша втрата мотивації), наприклад, фразеологізм *make a dead set at* має значення «здобувати прихильність». Цей британський спортивний фразеологізм з’явився ще у ранньому дев’ятнадцятому столітті на позначення вихованої звички у собак стояти нерухомо в очікуванні сигналу до початку змагання. Однак, як можна зауважити, зв’язок із початковим значенням втрапився і прослідкувати його за допомогою значень компонентів фрази неможливо (*He made a dead set at winning the championship*);

2) сфера вживання фразеологізму не обмежилась лише галуззю спорту, але і поширилась на інші галузі та сфери життя через транспозицію сем. Це вдало ілюструє фразеологізм повсякденної англійської

---

¹² Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / під заг.ред. Шевченко І. С. . Харків : Константа, 2005. 356 с.

розмовної мови *play a blinder*. Його походження датується 1950-ми роками. Спочатку він мав значення «відмінно зіграти у крикет / регбі», а зараз етимологічний зв'язок із цими видами спорту втратився, і фразеологізм використовується у значенні «добре зіграти» незалежно від того, про який вид змагань чи гри йде мова (Наприклад, “*He’s played a blinder in every game so far this season*”);

3) розширення значення фразеологізмів, перехід із однієї сфери вживання до іншої, а саме, у даному випадку, у галузь спорту. Наприклад, розглянемо фразеологічний зворот *roll of honour*. Його початкове пояснення – «список людей, які загинули у битві», але він став використовуватись і у спорті на позначення «переліку осіб із визначними досягненнями».

Відповідно до класифікації Х. Бургера, фразеологізми можна також розділити на референціальні, яким притаманна номінативна функція, наприклад, *hard and fast rule* – жорстке правило, структурні (*as well as* – так само, як), які виконують граматичну функцію зв'язку слів та частин речення, а також комунікативні (*Break your leg!* – Хай щастить!), визначення яких збігається із визначенням комунікативних фразеологізмів¹³.

Отже, у спортивній фразеології існують синоніми з такими найбільш поширеними значеннями: – перемагати: *be out for the count* – бути переможцем, *be streets ahead* – випереджати конкурентів, *gain the upper hand* – отримати першість ; – програвати: *be on the ropes* – терпіти поразку, *be out of the running* – не мати шансів на виграш, *get the wooden spoon* – зайняти останнє місце ; – правильно: *according to Hoyle* – за правилами, *fair field and no favour* – на рівних умовах ; – брати участь: *be a party to something* – бути учасником, *be in* – бути у грі ; – лідувати: *be ahead of the field* – бути попереду, *be on a winner* – бути на шляху до успіху.

Результати дослідження та наведені приклади демонструють, що фразеологізмів, пов'язаних із перемогою чи поразкою у спортивних змаганнях, зустрічається найбільше (близько 1 % від загальної кількості).

3. Стилiстичнi мовнi засоби сучасного англomовного спортивного дискурсу

Стилiстика мови вивчає синтаксичнi виражальнi засоби мови та синтаксичнi стилiстичнi прийоми, що створюють особливу організацiю

---

¹³ Колупасва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря (на матеріалі інтернет-видання “Przegląd Sportowy”). *Наукові праці Кам'янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*. 2015. С. 150–154.

висловлювання, що відрізняє такий вислів від висловлювання в умовно званої нами «нейтральної» формі викладу.

У галузі синтаксису значно менш чітко, ніж у галузі морфології або словотворення, виступають розмежування стилістичного від граматичного, відхилення від норми і сама норма¹⁴.

Серед лексичних особливостей найбільш яскравими, експресивно насиченими є процеси активного введення тропів.

Звертаючись до стилістичних ресурсів лексики, тропи підсилюють зображальність і виразність мови, що звучить в ефірі, передають оцінне та емоційно-експресивне значення. Так, уособлення – особливий різновид метафори – стилістичний засіб, виразність якого пов'язана з тим, що неживі предмети наділяються властивостями живих істот і, зокрема, людини. Наприклад: *The ball flew and jumped up*.

Таким чином, процес активного використання уособлень сприяє реалізації однієї з основних функцій тексту мас-медіа. Автор тексту посплює емоційність й оживляє інформаційне повідомлення.

Подібній меті слугує й образна метафоризація дій які здійснюються спортсменами у межах змагань, пов'язаних із простором спортивного дискурсу.

Найчастішим засобом репрезентації політичного стереотипу є військова метафора, яка може бути представлена у вигляді метафоричних термінів, стійких метафоричних порівнянь або оригінальних (оказіональних) метафор. Особливий інтерес у спортивному дискурсі мають розгорнуті okazіональні військові метафори:

To attack, to defend, to act on the defensive, to make resistance., to conquer, battalion, fight.

Послідовність дій гравців передається за допомогою військових метафор (як позначення військових дій), таким чином, футбольний матч постає в очах вболівальника як битва.

Поширеність війської метафори у спортивному дискурсі пов'язана з тим, що війна займала вагоме місце в житті людей, народів, несла історичну місію. Використання даної тематики дозволяє авторам спортивних статей передати драматизм боротьби, загострення пристрастей, існуючий на змагальному майданчику. Виділяється ряд стійких та нестійких військових метафор, деякі з яких перейшли у розряд спортивних термінів і втратили емоційно-впливову силу. При використанні даних метафор акцентується не руйнівна сутність війни, а гострота спортивної боротьби і значимість спортивної перемоги, що у кінцевому рахунку сприяє формуванню позитивної оцінки спорту.

---

¹⁴ Бабенко О. В., Шекера О. О. Спортивний інтернет-дискурс як предмет лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений. Філологічні науки*, 2017. С. 178– 181.

Засобом репрезентації політичного стереотипу, що заслуговує уваги, є метонімія на базі державної символіки, яка дозволяє підкреслити значимість спорту на державному рівні. Для позначення команди нерідко використовуються кольори й офіційна символіка країни. Так підкреслюється роль команди як представника держави¹⁵.

Враховуючи подібне метонімічне перенесення, необхідно відзначити, що корпус прикладів досить обмежений, тому що для метонімічної номінації предмета у тексті спортивного дискурсу необхідною умовою є наявність певних фонових знань в аудиторії і єдиний можливий варіант її тлумачення.

В окремих прикладах вбачається наявність перифразу – зворот, що полягає у заміні назви предмета або явища описом його істотних ознак або вказівкою на його характерні риси, наприклад: *to attack – to round upon, to move forward invasive*.

У текстах спортивного дискурсу перифраз використовується для уникнення лексичного повтору, а також виконує ігрову функцію.

Багаторазове повторення прізвища футболіста протягом епізоду його проходження до воріт і гольового удару підсилює напруженість мови, надає експресивного забарвлення і залучає глядача до співпереживання кульмінаційного моменту.

Залучення уваги глядача здійснюється і за допомогою акцентованого проголошення слів. Коментатори часто користуються прийомом множинного повторення однорідних приголосних у кінці слова або подовження голосних звуків. Такий прийом підсилює звукову та інтонаційну виразність мови коментатора¹⁶.

Інструментами яскравого емоційного коментаря є також динаміка мови, варіювання звучання голосу, наростання і зменшення гучності. У кульмінаційні моменти гри мова коментатора прискорюється і стає голоснішою.

За допомогою емотивних оцінок коментатор «заражає» телеглядача своїми емоціями, залучає його у спортивне дійство, задовольняє потребу у співпереживанні гри.

Залучення уваги глядача здійснюється і за допомогою акцентованого проголошення слів. У матчах за участі національної команди у міжнародних змаганнях, коментатор не може бути неупередженим. Гарний із технічної точки зору гол у «наші» ворота отримує стриману

---

¹⁵ Григорів Н. М. Методика дослідження мовних одиниць міфологічного орієнтованого дискурсу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Серія : Філологічні науки : зб. наук. пр. / 205 гол. ред. П. Ю. Саух. Житомир, 2013. Вип. 68. С. 166–168.

¹⁶ Білоус І. М. Вербалізація оцінного компоненту в англомовному фітнес-дискурсі. *Вісник ХНУ*, 2012. С. 47–52.

позитивну оцінку і викликає негативну емоцію коментатора – почуття суму, розчарування за «своїх»¹⁷.

Риторичними питаннями коментатор намагається залучити глядача до пошуку причини невдачі. І далі йде інтонаційно бліда оцінка дій гравців суперника.

У разі програшу національної команди комунікативну поведінку коментатора направлено на формування у телеглядача «виправдувального комплексу», що пом'якшує гіркоту поразки.

Таким чином, ми можемо відзначити, що у процесі спортивної події коментатор вкладає у свій репортаж авторське бачення гри, досвід, емоції, оцінки, мовну майстерність. Індивідуальність мови кожного спортивного коментатора, особливості використання ним мовних засобів притягує одну частину слухачів і відштовхує іншу, формуючи коло постійних слухачів і глядачів. Емоції ж є важливою складовою спортивного дискурсу, оскільки дозволяють висловити свої емоції, почуття, враження, тощо. Якщо почуття беруть верх над розумом, то мова оформляється інакше, ніж у звичайній, нейтральній, ситуації¹⁸.

Також варто відзначити наступні стилістичні засоби:

Еліптичні пропозиції – редукція вихідної моделі.

Еліптичними називають такі пропозиції, у яких опущені один або обидва головних члени пропозиції, а також стройові елементи (артиклі, союзи, прийменники), але вони можуть бути легко відновлені з контексту або ситуації за аналогією з повним пропозицією.

Широке поширення еліптичних речень зумовлене спонтанним характером мовленнєво-мислетворчого процесу коментатора, наприклад:

– *Who has kicked a goal?*

– *Petrov.*

Інверсія – порушення встановленого порядку слів у реченні без зміни його денотативного значення, але з додаванням додаткових конотацій, наприклад *He incidentally missed the goal (замість He missed the goal incidentally)*. Використання інверсії створює додаткову емоційну забарвленість сучасного англомовного спортивного дискурсу.

ВИСНОВКИ

У дослідженні наведено семантичні характеристики англомовного спортивного дискурсу.

---

¹⁷ Колеснікова І. А. Деякі аспекти специфіки архітекtonіки професійного дискурсу. *Studia Linguistica* : зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2010. Вип. 4. С. 428–432.

¹⁸ Крейг Р. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ / пер. з англ. А. Ю. Іщенко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 324 с.

На лексичній підсистемі лексичне значення слова представляє як сукупність понятійного ядра і прагматичних конотацій.

Понятійний зміст слова виражено у його денотативному значенні що відноситься до сфери мислення і розуміння, називає об'єкти, про які йде мова.

У структурі конотативного значення виділено стилістичний та емоційно-оцінний компоненти.

Наведено приклади частин мови, що найчастіше вживаються коментаторами в якості емотивних оцінок.

Використання розмовних одиниць у якості позитивних або негативних емотивних оцінок має на меті підвищення їх доступності та скорочення дистанції між коментатором і слухачем.

Важливою особливістю спортивного дискурсу є вживання жаргонної лексики.

Також зазначено, що кожному виду спорту існує свій сленг.

Одним із найважливіших маркерів спортивного дискурсу у всіх його жанрах є спеціальна лексика. Загальною рисою спеціальної спортивної лексики є те, що вона вербалізує поняттєву систему спорту в спеціальній комунікації, виконуючи, у першу чергу, номінативну функцію. У той час як значна частина лексики і фразеології в спортивній пресі є засобом впливу (образного, емоційного) на «наївного» реципієнта.

Специфіка спортивної термінології полягає у тому, що первинність фізичної дії та традиція безпосереднього наочного навчання не вимагає від терміна обов'язкової дефініції і класичної словникової фіксації, що, відповідно, є причиною семантичних перетворень у термінології спортивного дискурсу.

Результати вивчення сталих комплексів, що використовуються у спортивному дискурсі, дозволив виділити серед них наступні: *фразеологізм* – це семантично пов'язане сполучення слів, що виникає у мові, як результат метафоризації його значення, та відтворюється у вигляді специфічної, усталеної та цілісної конструкції; фразеологічні одиниці, значення яких абсолютно не відповідає значенню їх окремих компонентів, та походження яких найважче визначити, також називають *ідіоми; фразеологічні зрощення*.

Мовні кліше є одиницями відображення певного обсягу інформації у відносно невеликих формах коротких структур і виконують важливі номінативні, експресивні й когнітивні функції.

Серед лексичних особливостей найбільш яскравими, експресивно насиченими є процеси активного введення тропів образна метафоризація дій, здійснюваних спортсменами у межах змагань, пов'язаних із простором сучасного англomовного спортивного дискурсу.

Засобом репрезентації політичного стереотипу, що заслуговує уваги, є метонімія на основі державної символіки, яка дозволяє підкреслити значимість спорту на державному рівні. Для позначення команди нерідко використовуються кольори й офіційна символіка країни. Так підкреслюється роль команди як представника держави.

Смолтивні оцінки, риторичні вигуки, залучення уваги глядача здійснюється і за допомогою акцентованого проголошення слів.

Також, варто значити наступні стилістичні засоби: еліптичні пропозиції – редукція вихідної моделі.

АНОТАЦІЯ

У дослідженні здійснено комплексний аналіз лінгвосемантичних характеристик сучасного англomовного спортивного дискурсу, положення та висновки якого є внеском у теорію дискурсу. Досліджено лексико-семантичні, фразеологічні та стилістичні особливості організації сучасного англomовного спортивного дискурсу, що сприятиме розширенню знань про семантичні властивості мовних одиниць у конкретному дискурсивному контексті та поглибить уявлення про природу спортивного дискурсу.

Наведені у дослідженні семантичні характеристики сучасного англomовного спортивного дискурсу дозволяють зробити висновок про те, що сучасний англomовний спортивний дискурс має лексико-фразеологічні, граматичні і стилістичні особливості, притаманні саме даному виду дискурсу.

Результати дослідження можливо використовувати у лекційних курсах із лексикології англійської мови (розділ «Лексична семантика»), а також у спеціальних курсах із теорії дискурсу, у наукових дослідженнях студентів і аспірантів.

Література

1. Аксьонова І. Н. Комунікативно-прагматичні особливості спортивного репортажу : автореф. дис. ... канд. філол наук. Дніпропетровськ, 2007 19 с.

2. Бабенко О. В., Шекера О. О. Спортивний інтернет-дискурс як предмет лінгвістичного дослідження. *Молодий вчений. Філологічні науки*, 2017. С. 178–181.

3. Білоус І. М. Вербалізація оцінного компоненту в англomовному фітнес-дискурсі. *Вісник ХНУ*, 2012. С. 47–52.

4. Григорів Н. М. Методика дослідження мовних одиниць міфологічного орієнтованого дискурсу. *Вісник Житомирського державного*

університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки : зб. наук. пр. / 205 гол. ред. П. Ю. Саух. Житомир, 2013. Випуск 68. С. 166–168.

5. Дегтярьова І. О. Спортивні афоризми і кліше у підвищенні мовної майстерності студентів інституту фізичної культури на заняттях з іноземної мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». Острог : вид. Нац. університету «Острозька академія», 2011. Вип. 19. С. 505–510.

6. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : монографія / під заг. ред. Шевченко І. С. Харків : Константа, 2005. 356 с.

7. Козуб Л. С. Лінгвокультурологічний аспект дослідження спортивних повідомлень у друкованих засобах масової інформації. *«Гуманітарний вісник» Черкаського державного технологічного університету*. Серія: Іноземна філологія, 2008. С. 67–70.

8. Колеснікова І. А. Деякі аспекти специфіки архітекτονіки професійного дискурсу. *Studia Linguistica: зб. наук. праць. Київ : ВПЦ «Київський університет»*, 2010. Випуск 4. С. 428–432.

9. Колупаєва О. М. Специфіка сучасного спортивного коментаря (на матеріалі інтернет-видання “Przegląd Sportowy”). *Наукові праці Кам’янець Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки*, 2015. С. 150–154.

10. Крейг Р. Інтернет-журналістика: робота журналіста і редактора у нових ЗМІ / пер. з англ. А. Ю. Іщенко. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007. 324 с.

11. Легка М., Матвіяс О. Комунікативна функція кліше в англійській спортивній термінології. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту* : зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. Харків : ХХІІІ, 2003. № 18. С. 45–48.

12. Малярчук О. В. Прагматичні особливості англійських вигуків як засобів вербалізації емоцій. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»* : зб. наук. пр. / гол. ред. І. В. Ступак. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2014. Вип. 9. С. 96–100.

13. Романюк Н. Мовні кліше в сучасному інформаційному дискурсі. *«Молода наука – 2015»* : матеріали VIII університетської науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. Запоріжжя, 2015. С. 65–69.

14. Сковронська І. Ужиток фразеологічних одиниць, штампів та кліше у двомовному публіцистичному тексті. *Теле- та радіожурналістика: зб. наук. пр. / гол. ред. В. В. Лизанчук; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка*. Львів : Львівський національний університет ім. Франка, 2010. Вип. 9 (Ч. 2). С. 324–329.

15. A Divine Sport – Figure Skaters Online. Home of Skating Champions. <http://figureskatersonline.com>.
16. Gerhardt C. A multi-modal analysis of live TV football commentary. *The Linguistics of Football*. Tübingen: Gunter Narr, 2008. P. 283–294.
17. Juventus vs Sevilla: All you need to know as the Old Lady welcome the Europa League winners to Turin By Sean Richardson. <http://www.mirror.co.uk>.
18. Lionel Messi Is Impossible By Benjamin Morris. <http://fivethirtyeight.com>.
19. The Sun Football Blog. <https://www.thesun.co.uk/sport/football>.

Informayion about the authors:

Pavlenko Inna Oleksandrivna,

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor
Associate Professor at the Department of Sports and Physical Education
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine

Skachedub Natalia Mykolaivna,

Senior Lecturer at the Department of Theory and Methods of Sports
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine